

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 26.05.2023
Published /Yayınlanma 31.07.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(97),1550-1559

10.5281/zenodo.8200750
Araştırma Makalesi
ISSN: 2459-1149

Mehmet ARSLAN
<https://orcid.org/0000-0001-9673-3687>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Okul Müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Sonrası Okullarda Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

The Problems Faced by School Principals After the 6 February Kahramanmaraş Earthquake and The Suggestions for Solutions for These Problems

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası okullarda karşılaştıkları sorunlar, bu sorunlara ilişkin çözümleri ve önerilerini öğrenmektir. Araştırma doğrultusunda depremi ciddi derece yaşayan illerin biri olan Gaziantep şehrinde ilkökul, ortaokul ve lise olmak üzere toplamda 20 okul müdürü ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, ile veriler elde edilmiştir Yapılan araştırmada depremden sonra okullarda devamsızlık sorunları ciddi derecede artış gösterdiği, okula gelen öğrencilerin motivasyonlarının düştüğü, öğrencilerde korku ve kaygıların arttığı, öğretmenlerin depremden ciddi derecede etkilendiği, öğrencilerin başka şehirlere taşındığı, okuldaki öğrencilerin nakil gittiği ve okula çok sayıda yeni öğrencinin nakille geldiği görülmüştür. Araştırmada bakıldığında okul müdürleri okuldaki sorunlara ilişkin okullarda psikososyal çalışmaların yapıldığını, okulda ders dışı sosyal etkinliklere ağırlık verildiğini, okula gelmeyen öğrenciler ile ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca depremden dolayı materyal eksikli oluşan öğrenciler ile ilgili çalışmalar yapıldığını, depremden dolayı çadır veya başka yerlerde kalan öğrencilere servis ayarlanması ile ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Araştırmada okul müdürlerinin en çok önerdiği konulardan biri deprem gibi afetlerden sonra afet bölgesinde görev yapan öğretmenlerin özlük haklarını düzenlemek olduğu araştırmada bulunmuştur. Ayrıca okul müdürleri uzaktan eğitim altyapısının güçlendirilmesini, deprem gibi afetlerden sonra öğrenci nakillerinde kolaylıklar sağlanmasını, okullarda doğal afet derslerinin olmasını, okulların depreme karşı dayanıklı hale getirilmesini ve okullarda psikososyal çalışmaların artırılmasını önermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Okul, Okul Müdürü, Sorun, Çözüm.

ABSTRACT

For this purpose, it is to learn the problems faced by school principals after the 6 February Kahramanmaraş earthquake, the solutions to these results and their predictions for disasters at school. At the end of the research, meetings were held with 20 school principals, including primary, secondary and high schools, in Gaziantep, one of the provinces that experienced the earthquake severely. In the research, “Semi-Structured Interview Form” was used, after an earthquake, the magnitude of which was achieved, all of them showed serious success in absenteeism difficulties, the dreams of the students who came to the school fell, the students experienced fear and sadness, they were seriously affected by the earthquake, the students moved to other cities, the students at the school were transferred. where a large number of new students come to school by transfer. In the research, it is seen that all school principals focus on psychosocial behaviors, general extracurricular social activities regarding the explanations in the school, and the transactions related to the students who do not come to school are realized. It is also seen that the operations related to the operation period for the children who are deficient in material due to the earthquake, and the provision of the entire service left in the greenhouse or other places due to the earthquake are also carried out. In the research, the subject of the administration of the school principals is the arrangement in which the personnel house is managed after such disasters. School principals suggest that distance education centers should be removed, students should be easily transported after disasters such as earthquakes, natural disaster lessons should be sent, schools should be made resistant to earthquakes and their psychosocial evacuation should be done.

Keywords: Earthquake, School, School Principal, Problem, Solution.

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve tanımlar belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Deprem, yer sarsıntısı veya zelzele yer kabuğundan çıkan enerji sonucu oluşan sismik dalgalanma ve bu sebeple yeryüzüne yansıyan sarsıntı olarak tanımlanabilir. Meydana gelen depremler bazen sallantı bazen ise yer değiştirme olarak kendini gösterebilmektedir. Türkiye de deprem fay hattında olup ülkemizde sık sık depremler meydana gelebilmektedir (Solmaz ve Özel, 2012).

AFAD'ın verilerine 6 Şubat 2023 tarihinde asrın felaketi sayılan Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 iki deprem meydana gelmiştir. Bu iki büyük depremden sonra ise binlerce artçı deprem meydana gelmiştir. Bu deprem bugüne kadar ülkemizde olan en büyük depremdir (Utkucu, Durmuş, Uzunca, & Nalbant, 2023). Ülkemiz bu deprem sonrası uluslararası bir yardım talep etmiştir. Söz konusu bu depremler Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay, Malatya, Gaziantep, Adana, Diyarbakır, Osmaniye, Kilis ve Şanlıurfa olmak üzere toplamda 10 ili büyük ölçüde etkilemiştir. Bu depremlerde toplamda 120.000 yakın bina yıkılmış 50.000 yakın insanımız vefat etmiş ve yaklaşık 130.000 yakın insan yaralanmıştır (AFAD, 2023). Bu iller olmak üzere Türkiye'de 81 il bu depremden hem sosyolojik, hem psikolojik olarak etkilenmiştir. Depremden sonra birçok aile başka şehirlere göç etmiş birçok ailenin de evleri yıkıldığı için çadır ve konteynirlarda kalmaya başlamıştır. Ayrıca birçok öğrenci nakil olarak başka illere gitmiştir.

Depremler, eğitim - öğretim hizmetleri üzerinde birçok olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Bu olumsuz sebepler eğitim hizmetlerinin yürütüldüğü fiziki ortamın zarar görmesi şeklinde olabileceği gibi, depremi yaşayan öğretmen ve öğrencilerin, öğretme-öğrenme durumlarındaki problemler şeklinde de görülebilmektedir (Yıldız, 2000)

Türkiye'nin tamamında okullar 6 Şubat tarihindeki depremden dolayı ertelenmiştir. 71 ilde 20 Şubatta açılan okullar depremin en yoğun yaşandığı illerde ise kademeli olarak 27 Mart'a kadar aralıklı olarak açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2022-2023 Eğitim Öğretim yılının ikinci döneminde deprem dolayı devam sorununun okullarda aranmayacağını ve kimsenin devamsız olarak sayılmayacağını belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Liseye Giriş Sınavı (LGS) ve Yüksek Öğretime Giriş (YKS) sınavının konularını da ilk dönem ile sınırlandırılmıştır. 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli deprem hem can kaybının yanı sıra ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve akademik olarak olumsuzluklara neden olmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın amacı okul müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası okullarda karşılaştıkları sorunlar ve onlara ilişkin çözüm önerilerini alarak okuldaki eğitim ve öğretimin olumsuz etkilerini en aza indirmektir. Bu araştırma ile deprem sonrası okula gelen öğrencilerin duygusal, sosyal ve akademik olarak etkilerini öğrenmek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini öğrenmektir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. 6 Şubat Depremi sonrası yeniden eğitim ve öğretime başlamasıyla okullarda ne gibi sorunlar oluşmuştur?
2. 6 Şubat depremi sonrası okullardaki sorunlara ne gibi çözüm önerileri geliştirdiniz?
3. Deprem vb. doğal afetler sonrası okulların olumsuz etkilerini en aza indirmek için ne tür önlemler alınabilir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma deprem sonrasında okula gelen öğrencilerin depremden etkilenme düzeylerini öğrencilerin deprem sonrası okula devam durumunu, velilerin deprem sonrası eğitim ve öğretime bakış açısını, öğrencilerin deprem sonrasında akademik başarılarının ne düzeyde etkilendiğini vb. gibi sorulara okul müdürlerinin cevapları ile öğrenilebilecektir. Ayrıca deprem sonrası okullarda ne gibi faaliyetlerin yapıldığı, sorunlara ne tür çözüm önerilerin getirildiği öğrenilmiş olacaktır. Literatüre bakıldığında ülkemiz deprem bölgesinde olmasına rağmen deprem sonrası okulların ve öğrencilerin depremden ne düzeyde etkilendiği gibi sorulara cevap aranacak çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmaların çoğu da 1999 depremi sonra yapılmış eski araştırmalardır. Bu araştırma ile literatüre bu konuda katkılar sağlanabilir.

1.4. Tanımlar

Deprem: Deprem, dünyanın kabuğunda depolanan elastik enerjinin serbest bırakılmasının neden olduğu yerin ani bir hareketidir. Kaynaktan dışarı doğru sismik dalgalar halinde yayılmış titremlere neden olur. Tektonik Depremler: İlk sarsıntıdan sonra, gittikçe hafifleyerek tekrarlanan, günlerce hatta aylarca süren bir deprem dizisi oluştururlar. Dünyada meydana gelen depremlerin %90'ı tektonik depremdir (Güler ve Çobanoğlu, 1994).

Afet: İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel, doğal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen topluluğun yerel imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edemeyeceği, kriz yönetimi gerektiren doğa veya insan kökenli olay ve/veya olayların sonuçlarına verilen genel bir addır (Kadioğlu, 2011).

Doğal Afet: Toplumun sosyal, fiziksel, ekonomik ve kültürel etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen, can ve mal kaybına neden olan, çoğunlukla ya da tamamen doğal etkenlerin sebep olduğu ve doğal tehlikelerle ortaya çıkan olaylara doğal afetler denir. Oluşumları esas olarak doğaya ve tehlikeli doğa olaylarına bağlıdır (Şahin ve Sipahioğlu, 2003).

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde yapılan araştırmanın araştırma deseni, evren ve örnekleme, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analiz sürecine değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada okul müdürlerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremi sonrası okulda karşılaştıkları sorunlar ve bunların çözümüne ilişkin görüşlerini analiz etmek amacıyla nitel yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışmaları; karmaşık bir durumun derinlemesine çalışılıp betimlenmesi ve geniş bir şekilde tanımlanması ile bileşenlerinin belirlenerek boyutsal olarak çalışılmasına imkân sağlar (Subaşı ve Okumuş, 2017).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada, deprem bölgesi nedeniyle 2022-2023 eğitim öğretimin ikinci yılında Gaziantep ilinde görev yapan 20 ilkokul, ortaokul ve lise okul müdürleri seçilmiştir. Çalışma grubunu ilkokul, ortaokul ve lisede görev yapan 20 okul müdürü oluşturmaktadır. Katılımcılar M1, M2, M3, ... M19, M20 şeklinde kodlanmıştır. Görüşme yapılan katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Kıdem Yılı	Kademesi
M1	Erkek	21-25	İlkokul
M2	Erkek	1-5	İlkokul
M3	Erkek	6-10	İlkokul
M4	Kadın	11-15	İlkokul
M5	Erkek	11-15	Ortaokul
M6	Kadın	16-20	İlkokul
M7	Erkek	6-10	Lise
M8	Erkek	11-15	Ortaokul
M9	Erkek	16-20	İlkokul
M10	Erkek	16-20	Lise
M11	Kadın	11-15	Ortaokul
M12	Erkek	6-10	Lise
M13	Kadın	16-20	Lise
M14	Erkek	6-10	İlkokul
M15	Kadın	16-20	Ortaokul
M16	Erkek	16-20	Lise
M17	Erkek	6-10	Ortaokul
M18	Erkek	11-15	İlkokul
M19	Erkek	25+	İlkokul
M20	Erkek	21-25	İlkokul

Tablo 1'de katılımcılara ait demografik bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılanların 16'sı (%80) erkek, 4'ü (%20) kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların 10'u (%50) ilkokul müdürü, 5'i (25) ortaokul müdürü ve 5'i (%25) de lise okul müdüründen oluşmaktadır. Katılımcıların kıdem yılı incelendiğinde ise 1 kişi 1-5 yıl (%5), 5 kişi 6-10 (%25) yıl, 5 kişi 11-15 (%25) yıl, 6 kişi 16-20 (%30) yıl, 2 kişi 21-25 (%10) yıl ve 1 kişi ise 25+ (%5) yıl kıdeme sahiptir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, ile veriler elde edilmiştir. 4 sorudan oluşan görüşme formu 6 Şubat 2023 depreminin sonrası okulların açılmasıyla okullarda oluşan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri okul müdürleri tarafından alınmıştır. Bu formlar 2022-2023 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi olan Nisan ve Mayıs aylarında yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırmanın konusu, araştırmanın amacı, katılımcıya ait cinsiyet, kıdem yılı ve hangi okul türünde çalıştığına ait bilgiler ve görüşme soruları bulunmaktadır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri Gaziantep ilinde 20 okul müdürü ile yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir.

2.5. Verilerin Analiz Süreci

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmecilere yöneltilen açık uçlu sorulardan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür (Büyüköztürk vd, 2008).

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde araştırmanın amacını ve problem durumlarını oluşturan 4 araştırma sorusuna ait bulgular ve bulgulara ait tartışma verilmiştir.

3.1. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Sonrası Yeniden Eğitim Ve Öğretime Başlamasıyla Okullarda Oluşan Sorunlara Ait Bulgular

Okul müdürlerinin 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası yeniden eğitim ve öğretime başlamasıyla okullarda sorunlara ait görüşlerine ait bulgular belirlenmiştir. Bir okul müdürü birden fazla sorun belirtmiştir. Bu sorunlar ve sorunu kaç okul müdürünün dile getirdiğine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Deprem Sonrası Okullarda Yaşanan Sorunlar

SORUN	N (20)	%
Öğrenci ve öğretmenlerin aile fertlerini veya yakınlarını kaybetmeleri	8	40
Öğrenci devamsızlıkları	18	90
Öğrencilerin kaygı ve korku yaşaması	14	70
Okullara çok sayıda öğrencinin nakil gelmesi veya başka okullara nakil gitmesi	9	45
Öğrencilerin çadır veya konteynrlarda kalması	8	40
Depremden dolayı çoğu öğrencinin maddi yetersizliklerin ortaya çıkması	7	35
Öğrencilerin evlerinin yıkılması veya ağır hasarlı olmasından dolayı öğrencilerin materyal eksikliğinin oluşması	8	40
Öğrencilerde davranış bozukluğunun artması	12	60
Öğrenci motivasyonlarının düşmesi	15	75
Bazı öğretmenlerin izin alması veya tayin istemesi	4	20
Öğrencilerin kişisel temizlik ve bakımlarını yeterince yapamaması	11	55
Sınava hazırlanan öğrencilerin sınav konularının değişmesi	7	35
Okullarda Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeninin olmamasından dolayı psikososyal çalışmaların yetersizliği	3	15

Tablo 2'ye bakıldığında 6 Şubat depreminden sonra okulların açılmasıyla beraber okullarda en çok görülen sorunların başında öğrencilerin devamsızlık yaparak okullara gelmemeleri yer almaktadır. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin %90'ı (18) devamsızlığı depremden sonra görülen en önemli sorun olarak belirtmişlerdir. Hemen her okulda devamsızlık görülmektedir. Ayrıca okul müdürlerinin %75'i (15) öğrenci motivasyonlarını düşme sorununun ortaya çıktığını belirterek bu soruna da dikkat çekmişleridir. Okullarda oluşan sorunlar arasında öğrencilerin korku ve kaygı yaşaması %70 (14), öğrencilerde davranış bozukluğu görülmesi %60 (12) gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin kişisel bakım ve temizliğini yapamaması %55, depremden dolayı başka okullara çok sayıda nakil giden öğrencilerin olması veya nakil gelmesi %45, öğrencilerin veya öğretmenlerin depremden bir yakını kaybetmesi %40, öğrencilerin çadırlarda veya konteynrlarda kalması %40, Öğrencilerin evlerinin yıkılması veya ağır hasarlı olmasından dolayı öğrencilerin materyal eksikliğinin oluşması %40, Depremden dolayı çoğu öğrencinin maddi yetersizliklerin ortaya çıkması %35, Sınava hazırlanan öğrencilerin sınav konularının değişmesi %35, Bazı öğretmenlerin izin alması veya tayin istemesi %20, Okullarda Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmeninin olmamasından dolayı psikososyal çalışmaların yetersizliği %15 olarak belirtilmiştir. Bu bulgulara ait bazı okul müdürlerinin görüşleri aşağıda yer almaktadır.

M3: Depremden sonra okullar açıldığında öğrencilerin yarısından fazlası okula gelmedi. Zaman geçtikçe gelen sayısı artsa da şuanda bile çok sayıda öğrenci okula gelmemektedir. Sınıflarımız yarı yarıya azaldı. Ayrıca bazı öğrencilerimiz başka şehirlere veya başka okullara nakil istediler. Gelen öğrencilerimizde ilk başta fazlasıyla korku ve kaygı varken zaman geçtikçe o azalmıştır. Ayrıca bazı öğrencilerimizin evleri yıkıldığından veya ağır hasarlı olduğundan dolayı bu öğrencilerimiz çadırlarda kalıyor, kitapları evlerinde veya enkazda kalmıştır.

M7: Depremden sonra lise son öğrencileri okula hiç gelmedi. Sınavda sadece birinci dönem konuları çıkacağından dolayı öğrenciler okula gelmek istemiyor. Zaten motivasyonumuz düştü diye açıklamaya yapıyorlar, zaten bu sene devamsızlık da yok diye okula gelmiyor. Bu önemli bir sorundur. Ayrıca sadece lise son öğrencileri değil diğer sınıflarda da devamsızlık önemli problemdir. Ayrıca gelen öğrenciler de derse karşı ilgisizler ve motivasyonları çok düşüktür. Bazı öğretmen arkadaşlarımız yakınlarını kaybetti ve başka illere tayin istedi, onların yerine yeni öğretmenler geç başladı bu sorun oluşturdu. Ayrıca çok sayıda öğrencimizin evi hasar gördü ve şuan evlerinde kalamıyor.

M17: Bizim öğrencilerimizin depremden sonra motivasyonları düştü,8.sınıf öğrencilerimiz depremden önce Liseye Giriş Sınavına çok fazla hazırlanırken şuan bazı öğrencilerimizin motivasyonları çok düşük ayrıca bazı öğrencilerde davranış bozuklukları arttı. Okulumuzdaki her sınıfta mutlaka devamsız öğrenciler oluştu, bazı öğrenciler başka şehirlere nakil aldı. Okulun ilk açılmasıyla hem bizlerde hem de öğrencilerde korku vardı ve bu önemli bir sorundu. Ancak şuanda o korku azalmış durumdadır.

3.2. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Sonrası Yeniden Eğitim Ve Öğretime Başlamasıyla Okullarda Oluşan Sorunların Çözümlerine Ait Bulgular

Tablo 3. Deprem Sonrası Okullarda Yaşanan Sorunlara Ait Çözüm Önerileri

ÇÖZÜM	N (20)	%
Okula gelmeyen öğrenciler aranarak okula gelmeme nedenleri öğrenilerek öğrencilerin okula gelmesi sağlandı	16	80
Okulda öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik psikososyal çalışmalar yapıldı	20	100
Ders dışı sosyal etkinliklere ağırlık verildi	18	90
Okulun hasarsız olduğuna yönelik belgeler herkesin görülebileceği yere asılarak öğrenci ve velilere güven verildi	15	75
Materyal eksikliği olan öğrenciler tespit edilip destek sağlanarak gerekli kurumlara bildirildi	10	50
Sınav konularına ağırlık verildi	8	40
Çadırlarda kalan öğrenciler için servis ayarlandı	7	35
Nakil gelen öğrencilere oryantasyon çalışmaları yapıldı	6	30
Okuldaki maddi durumu iyi olan velilerden maddi durumu kötü olan öğrencilere yardım edilmesi sağlandı	9	45
Okula görevlendirme ile Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen talep edildi	3	15
Başka ile tayini çıkan veya izin alan öğretmenlerin yerine ücretli öğretmen talep edildi	4	20
Öğretmen ve veliler ile toplantılar yapıldı	12	60

Tablo 3'te deprem sonrası okulda oluşan sorunlarla baş etmeden okul müdürlerinin çözüm yollarına bakıldığında, araştırmaya katılan tüm katılımcıların tamamı %100 (20) okulların açılmasıyla öğrenci, veli ve öğretmenlere psikososyal çalışmalar yaptığı görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan okul müdürlerinin %90'ı okullarda ders dışı etkinliklere ağırlık verdiğini, %80'i okula gelmeyen öğrenciler aranarak okula gelmeme nedenleri öğrenilerek öğrencilerin okula gelmesi sağlandığını, %75'i okulun hasarsız olduğuna yönelik belgeler herkesin görülebileceği yere asılarak öğrenci ve velilere güven verildiğini, %60'ı öğretmen ve veliler ile toplantılar yapıldığını belirtmiştir. Araştırmada ayrıca okul müdürlerinin %50'si materyal eksikliği olan öğrenciler tespit edilip destek sağlanarak gerekli kurumlara bildirildiğini, %45'i okuldaki maddi durumu iyi olan velilerden maddi durumu kötü olan öğrencilere yardım edilmesi sağlandığını, %40'ı Sınav konularına ağırlık verildiğini, %35'i çadırlarda kalan öğrenciler için servis ayarlandığını, %30'u nakil gelen öğrencilere oryantasyon çalışmaları yapıldığını, %20'si başka ile tayini çıkan veya izin alan öğretmenlerin yerine ücretli öğretmen talep edildiğini ve %15'i okula görevlendirme ile Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen talep edildiğini çözüm olarak belirtmiştir.

M1: Okul açıldıktan okulumuzda öğretmenler toplantısı yapıldı. Bütün öğrenci veli ve öğretmenlerimize Okul Rehber öğretmen aracılığıyla psikososyal çalışması yapıldı. İlk önce Rehber Öğretmenimiz öğretmenlere psikososyal çalışması yaptı, ayrıca her öğretmen kendi sorumlu olduğu sınıfa psikososyal çalışması yaptı. Okula çadırdan ve konteynırlardan gelen öğrencilerimiz için gerekli kurumlardan servis talep edildi. Ayrıca okuldaki maddi yardıma ihtiyacı olan öğrencilerimiz tespit edilerek yardımlar yapıldı.

M8: Okulumuzda sorunlara ilişkin öncelikle bir toplantı yaptık. Daha sonra tüm okuldaki öğrenci ve velilere psikososyal çalışmalar yapıldı. Okulda öğretmenlerimizle beraber önceliğin öğrencilerimizin ruh sağlığı olduğunu düşünerek derslerimizde çok fazla sosyal etkinlikler yapılması kararlaştırıldı. Depremde ders kitapları, kırtasiye malzemeleri olan öğrencilerin bu ihtiyaçları karşılanmaya çalıştık. Okulumuzun hasarsız belgesi okulun giriş belgesine asılarak herkesin görülmesini sağladık, Amacımız okulumuzun sağlam olduğunu ve güven duyabilmelerini sağlamaktır. 8.sınıf öğrencilerimize sınav konuları ağırlık verilerek dersler işlendi.

M16: Depremden sonra okulların açılmasıyla ilk olarak okulumuzda öğretmenlere, velilere ve öğrencilere psikososyal çalışması yapıldı. Okula gelmeyen öğrencileri öğretmenlerimiz tek tek aradı. Okulumuzda öğrencilerimiz için etkinlikler yaptık. Maddi durumu iyi olan velilerimizden maddi durumu ve evleri hasarlı olan öğrencilerimiz için destek olmalarını sağladık. Bazı öğretmenlerimiz depremden sonra okula gelmeyi rapor aldılar onların yerine ücretli öğretmen istedik. Okulumuzun hasarsız olduğunu tüm velilere duyurduk.

3.3. Deprem Vb. Doğal Afetler Öncesi ve Sonrası Okulların Olumsuz Etkilerini En Aza İndirmek İçin Okul Müdürlerinin Önerilerine Ait Bulgular

Tablo 4. Doğal Afetler Öncesi ve Sonrasında Okullardaki Eğitim İçin Öneriler

ÖNERİ	N (20)	%
Okullar deprem vb. gibi afetlere karşı dayanıklı hale getirilmelidir	11	55
Depremde birçok öğrencinin kırtasiye malzemesi ve kitapları enkazda kaldığından dolayı okullarda okul malzeme deposu olmalıdır	9	45
Okullarda öğrencilerin küçük yaşta bilinçlenmesi için doğal afet dersleri tüm kademelerde olmalıdır	12	60
Okullarda psikososyal çalışmalar artırılmalıdır	15	75
Afet bölgeleri için eğitimden geri kalmaması için telafi eğitimi yapılmalıdır	14	70
Afet bölgelerindeki öğretmenlere maaş, tayin vb. özlük haklarında düzenlemeler yapılmalıdır	17	85
Afet bölgelerindeki öğrenciler için merkezi sınavlarda diğer öğrencilerden geri kalmaması için düzenlemeler yapılmalıdır.	6	30
Yıl içinde birden fazla sınav yapılabilir.		
Afetlerden sonra öğrencilerin nakil sisteminde kolaylıklar sağlanmalıdır	16	80
Uzaktan Eğitim altyapısı güçlendirilmelidir	17	85
Uzaktan eğitim için maddi yetersiz olan öğrencilere tablet dağıtılmalıdır	13	65
Afetlerden sonra okulların kapalı tutulma süresi çok fazla olmamalıdır	8	40
Afetlerden sonra çadır, konteynır ve yurtlarda kalan öğrencilerin eğitimden geri kalmaması için önlemler alınmalıdır.	11	55

Tablo 4'te afetler öncesi ve sonrasındaki öneri bulgularına bakıldığında okul müdürlerinin %85'i (17) afet bölgelerindeki öğretmenlere maaş, tayin vb. özlük haklarında düzenlemeler yapılması gerektiğini ve okul müdürlerinin %85'i (17) ise uzaktan eğitimin altyapısının güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Okul müdürlerinin %80'i (16) afetlerden sonra öğrencilerin nakil sisteminde kolaylıklar sağlanması gerektiğini, %75'i (15) okullarda psikososyal çalışmalarının artırılması gerektiğini, %70'i (14) afet bölgeleri için eğitimden geri kalmaması için telafi eğitimi yapılması gerektiğini, %65'i (13) uzaktan eğitim için maddi yetersiz olan öğrencilere tablet dağıtılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca %60'ı (12) okullarda öğrencilerin küçük yaşta bilinçlenmesi için doğal afet dersleri tüm kademelerde olması gerektiğini, %55'i (11) okullar deprem vb. gibi afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi gerektiğini ve afetlerden sonra çadır, konteynır ve yurtlarda kalan öğrencilerin eğitimden geri kalmaması için önlemler alınması gerektiğini belirtmiştir. Okul müdürlerinin %45'i (9) depremde birçok öğrencinin kırtasiye malzemesi ve kitapları enkazda kaldığından dolayı okullarda okul malzeme deposu olması gerektiğini, %40'ı (8) afetlerden sonra okulların kapalı tutulma süresi çok fazla olmaması gerektiğini ve %30'u (6) ise yıl içinde birden fazla merkezi sınav yapılabileceği önerisini belirtmiştir.

M2: Depremden sonra birçok öğretmen arkadaşımızın evi hasar aldı, bir çoğu bu süreçte mağdur oldu. Böyle süreçlerde deprem bölgesi olmayan yerlerden gelen arkadaşlarımıza tayin hakkı verilebilir. Ayrıca okulumuzdan birçok öğrenci başka okullara nakil gitti nakil sisteminde afet süreçlerinde kolaylık olması için resmi düzenleme yapılabilir. Pandemi zamanında okullar kapalı kalmış uzaktan eğitime geçilmişti uzaktan eğitim hayatınızın bir parçası olması bu sistem geliştirilmeli, maddi durumu olmayan her öğrenciye tablet verilmelidir. Bütün okullar depreme karşı dayanıklı hale getirilmelidir.

M12: Afet bölgesinde olan öğretmenler çok zor zamanlar geçirdiğinden afet bölgesindeki öğretmenlere pozitif ayrımcılık yapıp maddi manevi özlük haklar tanınmalıdır. Mağdur olup ailesinin yanına gitmek isteyenlere tayin hakkı verilmelidir. Ayrıca bu bölgedeki öğrencilere ek dersler, telafiler yapılabilir. Sınava girecek öğrencilere ek kontenjan verilip sınav yıl içinde iki veya daha fazla yapılabilir. Okulda öğrencilerin ruhsal gelişimi için psikososyal etkinlikler

artırılabilir. Öğrencilerin kitap kırtasiye eksikliği için her okulun deposuna fazladan malzeme afetler öncesinde düzenlenebilir.

M15: Okullarda psikososyal çalışmalar artırılmalıdır. Depremden zarar gören ve etkilenen öğretmen ve öğrencilere ek haklar verilmelidir. Telif eğitimi yapılmalıdır. Okulların kapanma süresi fazla olmamalıdır. Uzaktan eğitim sistemi bu süreçler için her daim hazır hale getirilmelidir. Çadırlarda, yurtlarda kalan öğrenciler için servis ayarlanmalıdır. Öğrencilere küçük yaştan itibaren afet eğitimi verilmeli ve ders olarak okutulmalıdır. YKS ve LGS sınavları yıl içinde birden fazla yapılmalıdır. Deprem ve afet bölgelerindeki öğrencilere sınavlar için düzenlemeler yapılmalıdır.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde 6 Şubat tarihinde yaşanan depremin okullarda oluşturduğu sorunlar, okul müdürlerinin bu sorunlara ilişkin çözümleri ve afetler öncesi ve sonrası okul müdürlerinin önerileri bulgular kapsamında tartışılmıştır.

4.1. Okulda Yaşanan Sorunlar

Araştırmanın bulgularına baktığımızda 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremden sonrasında açılan okullarda en yoğun yaşanan sorunlar arasında öğrencilerin devam sorunu ve öğrencilerin düşen motivasyonları belirtilmiştir. Okullarda oluşan bu sorunları öğrencilerin korku ve kaygı yaşamaları, öğrencilerde davranış bozukluğu görülmesi gibi sorunlar takip etmiştir. Ayrıca okullarda yaşanan sorunlara baktığımızda öğrencilerin kişisel temizlik sorunu, öğrenci nakil sorunları, öğrencilerin veya öğretmenlerin depremde bir yakını kaybetmesi, öğrencilerin çadırlarda veya konteynırlarda kalması, materyal eksikliği maddi yetersizlikler, sınav konularının değişmesi, öğretmenlerin izin alması veya tayin istemesi, okullarda psikolojik danışman ve rehber Öğretmeninin olmamasından dolayı psikososyal çalışmaların yetersizliği olarak belirtilmiştir.

Literatür incelendiğinde yapılan bazı çalışmaların araştırmamızın sonucu ile tutarlık gösterdiği görülmektedir. Karabulut ve Bekler (2023), deprem sonrası bazı çocuklarda kaygı ve korku oluşabileceğini bazı çocuklarda ise davranış bozukluğu görülebileceğini belirtmiştir. Silwal vd. (2018), Nepal’de gerçekleşen deprem sonrası yaptığı araştırmasında öğrencilerin okullardan uzak kaldığı, öğrencilerin barınacak yerlerinin olmadığını ve çadırlarda kaldığını, okuldaki öğrenci sayısının çok düştüğünü belirtmiştir. Okula giden öğrencilerin ise motivasyonlarının çok düştüğünü raporlamıştır. Du ve ark. (2018), Çin’de depremden sonra okullarda yaptığı araştırmasında öğrencilerde başta stresin çok fazla olduğunu ve zaman geçtikçe bu stresin azaldığını belirtmiştir.

4.2. Okulda Yaşanan Sorunlara İlişkin Okul Müdürlerinin Çözümleri

Araştırmanın bulguları incelendiğinde okul müdürleri depremden sonra okulda yaşanan sorunlara çözüm olarak en fazla öğrenci, veli ve öğretmenlere psikososyal çalışmalar yaptığı belirtilmektedir. Ayrıca okul müdürlerinin çözüm olarak okullarda okula gelmeyen öğrencilerin arandığını, öğretmen ve veliler ile toplantılar yapıldığı bulgularda görülmektedir. Okul müdürleri materyal eksikliği sorununu gerekli kurumlara bildirildiğini, maddi yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin maddi durumu yüksek olan veliler aracılığıyla yardımlar yaptığını belirtmişlerdir. Çözüm olarak çadırlarda kalan öğrencilere servisler ayarlandığını, sınava çalışan öğrenciler için sınava yönelik çalışmalar yapıldığını, nakil gelen öğrenciler için oryantasyon çalışmaları yapıldığını aktarmışlardır. Okul müdürleri tayini çıkan öğretmenler için ise yeni öğretmenler talep edildiğini söylemişlerdir.

Literatür incelendiğinde yapılan bazı araştırmaların araştırma sonucumuzla tutarlık gösterdiği görülmektedir. Aktaş (2003), depremden sonra insanlara verilen psikososyal çalışmalar son derece önemlidir. Kızılay (2008), depremden sonra yapılan psikososyal çalışmalar psikolojik ilk yardım olarak adlandırılır. Akman ve Altinel (2012), Van depremi sonrası yaptıkları çalışmalarda sosyal etkinliklerin çocukların kendilerini daha iyi hissetmesine ve kaygı düzeylerinin azaldığını belirtmişlerdir.

4.3. Afetlerin Okullardaki Etkilerini Azaltmak İçin Öneriler

Okul müdürleri afetlerin okullardaki olumsuz etkilerini azaltmadaki önerilerinde, afet bölgelerindeki öğretmenlere maaş, tayin vb. özlük haklarında düzenlemeler yapılması ve uzaktan eğitimin altyapısının güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bulgulardaki önerilere baktığımızda afetlerden sonra öğrencilerin nakil sisteminde kolaylıklar sağlanması gerektiğini, okullarda psikososyal çalışmalarının artırılması gerektiğini, afet bölgeleri için eğitimden geri kalınmaması için telif eğitimi yapılması görülmektedir.

Ayrıca öneri olarak maddi yetersiz olan öğrencilere tablet dağıtılması, okullarda öğrencilerin küçük yaşta bilinçlenmesi için doğal afet dersleri tüm kademelerde olması, okullar deprem vb. gibi afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi ve afetlerden sonra çadır, konteynır ve yurtlarda kalan öğrencilerin eğitimden geri kalmaması için önlemler alınması görülmektedir. Okul müdürlerinin afetlerden sonra okulların kapalı tutulma süresi çok fazla olmaması gerektiğini de belirtmişlerdir.

Literatüre bakıldığında Demirkaya (2007) yaptığı çalışmasında afetlerin küçük yaştan itibaren çocuklara eğitim şeklinde verilmesi gerektiğini belirtmiştir. UNICEF, 1999 Türkiye depreminden sonra okullarda psikososyal çocuk projesi ile okuldaki öğrencilere psikososyal destek verilmesini sağlayarak depremin etkilerini aza indirmek için çalışmalar yapmıştır (UNICEF, 2001)

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın sonuçlarına baktığımızda ülkemizde gerçekleşen ve yüzyılın felaketi olarak adlandırılan depremin birçok olumsuz etkisinin yanı sıra okulları da derinden etkilemiştir. Depremden sonra tüm Türkiye’de okullar tatil edilmiş ve deprem bölgesini etkileyen illerde ise okullar uzun bir süre açılmamıştır. Evlerin yanı sıra birçok okul da hasar almıştır. Birçok öğrenci başka illere nakil gitmiştir. Araştırma sonucunda da görüldüğü üzere depremden sonra birçok öğrenci farklı illere nakil gitmiştir. Sonuçlarda bakıldığında okullarda en çok görülen problem deprem sonrası öğrencilerin okullara gelmemesi olarak belirtilmektedir. Bunun nedenleri birçok öğrencinin evsiz kalması, başka illere gitmesi, aile fertlerini kaybetmesi, çadır veya yurtlarda kalması olabilir. Bu öğrencilerin gittikleri şehirlerde veya kaldıkları yerlerde mutlaka tekrar okullara kazandırılması gerekmektedir. Depremden dolayı sınavlar ertelenmiş, sınav konuları değişmiş ve öğrenci motivasyonları düşmüştür. Birçok öğrenci de davranış sorunu ortaya çıkmıştır. Okul müdürlerinin hem çözüm olarak uyguladığı hem de öneri olarak sunduğu afetlerden sonra bu öğrencilere psikososyal destek vermek gerekmektedir. Bu öğrenciler bir travmatik olay yaşamış ve bu travmatik olayın Travma sonrası stres bozukluğuna yol açmaması için bu öğrencilere destek verilmesi gerekmektedir.

Araştırma sonuçları depremin okullardaki öğretmeni de fazlasıyla etkilediğini göstermektedir. Birçok öğretmen depremden sonra başka illere tayin istediği veya izin alıp okula gelmediği bulgulara görülmektedir. Önerilerdeki en yüksek bulguların bir tanesi de deprem bölgesindeki öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirilmesi gerektiğidir. Deprem bölgesinde yaşayan birçok öğretmen de hayatını kaybetmiştir. Birçok öğretmen aile fertlerini kaybetmiş ve evleri hasar almıştır. Dolayısıyla bu öğretmenlerin o şehirden daha güvenli şehirlere gitmesi doğaldır. Orada yaşayan öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirilmesi de önemli bir konudur. Aynı şekilde deprem bölgesindeki öğrencilere sınavlar için ek kontenjan veya ek sınavları yapılması araştırma sonucunda görülmektedir. Öğrencilere telafi eğitimi de bu konulardan biridir.

Pandemi sürecinde okullar uzun bir süre kapalı kalmış ve daha sonrasında uzaktan eğitime geçilmesi kararlaştırılmıştı. Depremden sonra da okullar bir süre tatil edilmiştir. Araştırmaya bakıldığında okul müdürleri okuldaki eğitimin devamlılığının esas olmasının önemini vurguladığı ve bu süreçlerde uzaktan eğitim yapılabileceği görülmektedir. Okul müdürleri uzaktan eğitimin altyapısının iyileştirilmesi gerektiğini ve maddi imkanı olmayan her öğrenciye bir tablet dağıtılması gerektiğini belirtmektedir. Okullar bu tür felaketlerden sonra normale dönüşün en hızlı yaşandığı yerlerdir. Okul müdürlerinin de belirttiği gibi bu süreçlerde bile eğitim devam edilmesi yüz yüze eğitim imkanı olmayan yerler uzaktan eğitim yapılmalıdır. Çünkü okullar sadece akademik olarak eğitim verilen bir kurum değil öğrencilerin sosyalleştiği, oyunlar oynadığı ve etkinlikler yaptığı yerlerdir. Öğrenciler okullarda bu tür felaketlerin konuştuğu ortamdan uzaklaşmış olacak ve düşünmeyecektir. Normal yaşama dönüşün en hızlı olduğu ortam olduğu için çocuklar da normal hayat o derece hızlı geçecektir.

Araştırmada en çok dikkat çekilen bir konu da afetlerden sonra öğrencilerin nakil sistemidir. Depremden sonra birçok öğrenci başka şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Okul müdürleri hem sorunlarda hem de önerilerde bu konuya dikkat çekmiştir. Bu tür afetlerden sonra öğrencilerin gittikleri şehirlerdeki okullara kolaylıkla nakillerini alabilecekleri bir sistem kurulmalıdır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Okul Müdürlerine Öneriler

Okul müdürlerine afetlerden sonra önemli görevler düşmektedir. Okul müdürleri depremden sonra açılan okulda öncelikle öğretmen ve veliler toplantı yapması ve alınacak kararları, okulda oluşan eksiklikleri,

öğrencilerin genel durumu değerlendirilmelidir. Okulda öncelikle bir psikososyal ekip kurulmalı ve afetlerden sonra tüm öğrencilere, öğretmen ve velilere bu desteğin verilmesini sağlamalıdır. Okuldaki her sınıf öğretmenin kendi sınıf öğrencisine ulaşarak genel durumu hakkında bilgilendirmenin okul idaresine ulaştırmasını sağlamalıdır. İlgili kurum ve kuruluşlarla sürekli iletişim halinde olmalıdır. Depremden dolayı okula gelmeyen öğrencilerin mutlaka okula gelmesini sağlamalıdır.

5.2.2. Okuldaki Öğretmenlere Öneriler

Öncelikler her okulda her sınıfın bir sorumlu öğretmeni bulunmakta ve o öğretmende kendi sınıfına ait tüm öğrencilerin bilgileri bulunmaktadır. Bu öğretmenler bu tür felaketlerden sonra kendi sınıfındaki tüm öğrencilere ulaşmalıdır. Bir aksi durum oluşması halinde okul idaresine bilgi vermelidir. Depremden sonra açılan okullarda akademik başarının yanı sıra sosyal etkinliklere ağırlık verilmelidir. Sınıfta veya okul bahçesinde tüm öğrencilerin katılacağı etkinlikler düzenlemeli, öğrencilerin bu etkinliklere katılmasını sağlamalıdır. Depremden dolayı ruhsal durumu kötü olan öğrencileri okul rehberlik servisine yönlendirmelidir.

5.2.3. Okul Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlere Öneriler

Okuldaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenler afetlerden sonra mutlaka tüm öğrenci öğretmen ve velilere psikososyal destek vermelidir. Tek başına yetişemediği durumlarda sınıf rehber öğretmenlere müşavirlik etmeli ve her sınıf rehber öğretmenin sınıflarda psikososyal etkinlik düzenlemesini sağlamalıdır. Depremden dolayı ruhsal durumu olmayan öğrenciler sınıf rehber öğretmenleri aracılığıyla tek tek belirlenmeli, bireysel görüşmeler yapılmalı ve gerektiğinde gerekli kurum ve kuruluşlara yönlendirmeler yapılmalıdır.

5.2.4. Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler

Depremden dolayı deprem bölgelerinde birçok öğretmen depremden ağır etkilenmiştir. Bakanlık öncelikle deprem bölgesindeki öğretmenlerin özlük durumunu düzenleyici adımlar atmalıdır. Bu öğretmenlere ek ödeme, tayin hakkı vb. gibi haklar tanınmalıdır. Hayatını kaybeden öğretmenlerin ailelerine ve çocuklarına burslar bağlayabilir. Deprem bölgesindeki öğrencilere telafi eğitimleri düzenlemelidir. Sınava girecek öğrencilere ek sınav hakkı veya ek kontenjan tanıyabilir.

5.2.5. Araştırmacılara Öneriler

Literatüre bakıldığında depremden sonra okullardaki öğrencilerin ruhsal durumu, öğrencilerin okula devam durumu, okuldaki sorunlara ilişkin çok az sayıda araştırma mevcuttur. Araştırmacılar afetlerden sonra okullarda araştırmalar yapabilir literatüre katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Afad (2023). www.afad.gov.tr

Aktaş, A. M. (2003). Kriz Durumlarında Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Kriz Dergisi*, 11(3), 37-44

Akman, P. ve Altinel, G. (2012). *Van Depremi Psikososyal Destek Çalışmaları Sonuç Raporu* [24 Ekim 2011- 09 Mart 2012], Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği, Van.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Pegem Akademi.

Demirkaya, H. (2007). İlköğretim 5. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin depreme yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 37-49.

Du, B., Ma, X., Ou, X., Jin, Y., Ren, P. & Li, J. (2018). The prevalence of posttraumatic stress in adolescents eight years after the Wenchuan earthquake. *Psychiatry Res.* 1,262.

Güler, Ç. Ve Çobanoğlu, Z. (1994). *Afetler*. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını.

Karabulut, D. ve Bekler T. (2023). Doğal Afetlerin Çocuklar ve Ergenler Üzerindeki Etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2),1-3.

Kızılay (2008). *Afetlerde Psikososyal Uygulama Rehberi*. Kızılay Yayınları.

- MEB/ UNICEF. (2001). *Psikososyal okul projesi. Türkiye, travma sonrası normal tepkiler, Psikoeğitim uygulama el kitabı*. MEB Yayınevi.
- Silwal, S., Dybdahl, R., Chudal, R., Sourander, A., Lien, L. (2018). *Psychiatric symptoms experienced by adolescents in Nepal following the 2015 earthquakes*. J Affect Disord.
- Solmaz, G., ve Özel, A. (2012). Türkiye’de Deprem Tekrarlanma Zamanının Tahmini ve Neotektonik Bölgelere Göre Depremselliğin Markov Zinciri ile İncelenmesi. *Cankaya University Journal of Science and Engineering*, 9 (2), 20-27.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu Ş. (2003). *Doğal Afetler ve Türkiye*. (2. Baskı). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Utkucu, M., Durmuş, H., Uzunca, F. & Nalbant, S. (2023). *6 Şubat 2023 Gaziantep (Mw=7.7) ve Elbistan (Mw=7.5) Depremleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Sakarya Üniversitesi. <http://www.aym.sakarya.edu.tr/2023/02/07/6-subat-2023-gaziantep-mw7-7-ve-elbistan-mw7-5-depremleri-uzerine-bir-degerlendirme/>
- Yıldız, M. (2000). *İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin deprem öncesinde ve deprem sonrası öğrenme ve öğretme başarıları ile deprem sonrası oluşabilecek değişiklikler*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi, İstanbul.